

SCI-CONF.COM.UA

**EUROPEAN CONGRESS
OF SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS**

**PROCEEDINGS OF II INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
FEBRUARY 26-28, 2024**

**BARCELONA
2024**

EUROPEAN CONGRESS OF SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS

Proceedings of II International Scientific and Practical Conference
Barcelona, Spain
26-28 February 2024

Barcelona, Spain

2024

UDC 001.1

The 2nd International scientific and practical conference “European congress of scientific achievements” (February 26-28, 2024) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2024. 435 p.

ISBN 978-84-15927-35-8

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // European congress of scientific achievements. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2024. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-european-congress-of-scientific-achievements-26-28-02-2024-barselona-ispaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytsky M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: barca@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2024 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2024 Barca Academy Publishing ®

©2024 Authors of the articles

57.	<i>Шмалей С. В., Самокіш В. І.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	296
ART		
58.	<i>Kuznietsova T.</i> THE PANTOMIME TODAY: THE SPECIFICS OF DIRECTING AND THE APPLIED ASPECT OF STAGE PERFORMANCE	301
59.	<i>Лещко М. П.</i> ТЕОРЕТИКО-МУЗИКОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ДО ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНА СЮЇТНОСТІ ЯК САМОСТІЙНОЇ ЖАНРОВОЇ ОДИНИЦІ	307
60.	<i>Пайлодзе Н. О., Абесадзе Н. М., Лурсманашвили Л. Г., Квантидзе Г. Д.</i> ВИДЫ И ОСОБЕННОСТИ ОРНАМЕНТА В ИЗДЕЛИЯХ ГОРНОЙ АДЖАРИИ	314
61.	<i>Трушевська А. В.</i> ІНТУЇЦІЯ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ СТУДЕНТА ТВОРЧОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ	321
HISTORICAL SCIENCES		
62.	<i>Гордійчук В. В.</i> ЗБЕРЕЖЕННЯ ДУХОВНОЇ СПАДЩИНИ ТА БЛАГОДІЙНА ПІДТРИМКА КОРЕЦЬКОГО ЖІНОЧОГО МОНАСТІРЯ В КІНЦІ XIX СТОЛІТТЯ	325
PHILOLOGICAL SCIENCES		
63.	<i>Паладьсва А. Ф., Кузель Р. В., Терезюк Н. Ф.</i> ВЕРБАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ КОНЦЕПТІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ: МЕТАФОРИЧНИЙ АСПЕКТ	330
ECONOMIC SCIENCES		
64.	<i>Lazarieva O., Mas A.</i> LAND USE SYNERGETIC FEATURES	344
65.	<i>Акулюшина М. О., Сарлачан Н. В., Іоргова Е. В., Абдулова Х. В.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПЛАНУВАННЯ В КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ	348
66.	<i>Боденчук Л. Б., Басва Т. Д., Тернова Ю., Сарайн В.</i> ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА: ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ОЗДОРОВЛЕННЯ	355
67.	<i>Бурєннікова Н. В.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ РИЗИКІВ: СУТНІСТЬ, ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ	361

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ РИЗИКІВ:
СУТНІСТЬ, ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ**

Бурснікова Наталія Вікторівна

д.е.н., професор

Вінницький національний технічний університет

м. Вінниця, Україна

Вступ. Результативна діяльність підприємств машинобудування, котре є одним із пріоритетних видів промислової діяльності України та основою потенціалу країни, унеможливиться без системного виявлення в ній наявних ризиків. У сучасних економічних умовах підприємства в своїй діяльності не враховують повною мірою весь спектр потенційних загроз і ризиків, приділяючи мало уваги їхньому виявленню та послабленню/нівелюванню цього впливу на таку діяльність. Зазначене викликає потребу в дослідженні природи, структури та наслідків ризиків, методів їхньої ідентифікації та принципів класифікації тощо з формуванням відповідних засад результативності діяльності підприємств у контексті управління.

Метою статті є окреслення підходів до підвищення результативності певних процесів у діяльності машинобудівних підприємств як складних систем на основі авторських моделей і показників складових результативності в них з урахуванням ризиків на підґрунті SEE-управління.

Матеріали та методи. Теорія оцінювання ризиків у діяльності підприємств для підвищення результативності цієї діяльності характеризується досить великою кількістю показників і методичних підходів до їхнього використання. До прикладу, методами діагностики ризиків на практиці є аналітичний, експертний, рейтинговий, порівняльний аналіз, економіко-математичне моделювання та інші. При відсутності достатньої статистичної інформації у випадку здійснення порівнянь результатів діяльності підприємств-конкурентів долучають, як правило, експертний метод. Окреслені

вище та інші методичні підходи не дозволяють повною мірою комплексно та системно здійснювати управління як ризиками машинобудівних підприємств, так і результативністю їхньої діяльності. Це зумовило мету і завдання нашого дослідження. Одним з підходів до пошуку, вимірювання й оцінювання результативності діяльності підприємств з урахуванням ризиків у контексті управління є підхід, який запропоновано нами у свій час у роботах [1-3] та ін. та який протягом уже майже 30 років довів своє практичне значення при визначенні результативності будь-яких процесів й який отримав назву SEE-управління. SEE-управління базується на SEE-аналізі, під яким розуміємо аналіз дієвості певних процесів у діяльності підприємств як систем за допомогою авторських моделей та відповідних показників масштабності, ефективності, результативності підпроцесів зазначених процесів у цих моделях. Тріаду «SEE» у назві SEE-аналіз скомпоновано нами з перших літер лексем scale, effectiveness, efficiency; порядок літер пояснюється черговістю обчислення масштабності (of the scale) з показником K, ефективності (of the effectiveness) з показником E, результативності (of the efficiency) з показником R.

Серед усіх відомих підходів, до яких можна віднести холістичний, адаптивний, комплексний, інноваційний, нормативний, процесний, ресурсний, системний, ситуаційний, функціональний, цільовий тощо підходи до діагностики, ідентифікації, прогнозування тощо ризиків підприємств відповідне місце мають посідати процесний та системний підходи. Вищезазначене викликає в теорії результативності необхідність вишукування та застосування оновлених підходів до обчислення показників складових результативності діяльності/процесів із урахуванням ризиків у контексті парадигми «пізнання-вимірювання-оцінювання-управління» зазначеної вище результативності.

Результати та обговорення. Як відомо, термін «ризик» походить від грецької «*risikon, ridsa*» – струмок, скеля. У перекладі з італійської «*risiko*» означає небезпеку, загрозу; «*risisare*» – маневрувати між скелями [4]. В. Вітлінський розглядає ризик як економічну категорію, що невід’ємно

притаманна діяльності суб'єктів господарювання і пов'язана зі сприйняттям та подоланням невизначеності, конфліктів у ситуаціях планування, оцінювання, управління та необхідного вибору [5, с. 39]. К. Семенова та К. Тарасова окреслюють сутність категорії ризику як єдності трьох аспектів [6]. Питанням формування ефективної системи управління ризиками окремих підприємств та концептуальним аспектам ризикології присвячено наукові роботи І. Вербіцької [7], С. Вітленського [8], А. Степанової [9] та ін. Ці та інші автори не відображали такого аспекту у діяльності підприємств, як її результативність з урахуванням ризиків у контексті управління. Пропонуємо розглядати таке управління на засадах авторського SEE-управління з використанням SEE-аналізу.

У контексті нашого дослідження доцільно пов'язувати результативність діяльності підприємств (діяльністю вважатимемо потік певних процесів (процес – лат. *processus* – рух, англ. *process*) як сукупності низки послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату; послідовної зміни станів об'єкту в часі) з ризиками. Розкриємо детальніше зміст результативності діяльності підприємств з відповідними їй показниками (складовими результативності) та її зв'язок з ризиками.

У роботі [1, с. 146] ми зазначали, що результатом діяльності підприємства як системи (з урахуванням процесного та системного підходів до вирішення питань стосовно вимірювання й оцінювання результативності будь-яких процесів) є її продукти як об'єкти, яким притаманна відповідна цінність, яка використовується для задоволення певних потреб. При цьому ми підкреслювали, що теоретичні й методичні аспекти дослідження дієвості процесу як спроможності процесу давати певний результат містять підходи, котрі ґрунтуються на ефективності як на понятті, тотожному результативності (наприклад, [10]), але мають місце й інші концептуальні підходи (зокрема, [11, 12]), яких притримуємося і ми.

При дослідженні процесів із урахуванням властивості їх динамічності з усієї множини моделей обираємо авторські показники складових

результативності (див. [1, 2 тощо]), які мають вигляд моделей зміни результативності процесів:

$$J_R = J_K \cdot J_E = J_K \cdot J_{V/Z} = J_G \cdot J_{1+V/Z}; (1)$$

$$J_R = J_G \cdot J_{1+Z/V} \cdot J_{G/Z} \cdot J_{V/G} = J_G \cdot J_{1+Z/V} \cdot J_{G/Z} \cdot J_{1+Z/G}, (2)$$

де індекси J_R , J_K , J_E та інші є індексами зміни певних показників як відношень відповідних показників до базисних.

У нас, як завжди, в моделях (1) та (2) V – показник загального продукту процесу; Z – показник його продукту як затрат; $G = (V - Z)$ – показник продукту як користі процесу; $K = G + Z \cdot G/V$ – показник його масштабного продукту; $E = V/Z$ – показник ефективності процесу як відношення показників загального продукту V і продукту як затрат Z . Усі показники вимірюються у вартісному виразі за одиницю часу (як правило, за рік) на одного працівника у фактичних цінах, не є складними в обчисленні, є універсальними з точки зору можливості застосування до будь-якого процесу. Масштабний продукт із показником K процесу, який досліджується, та ефективність з показником E процесу мають самостійне значення; вони характеризують процес з різних сторін: масштабний продукт – з кількісної, а ефективність – з якісної. Оскільки при дослідженні процесу важливим є одночасне врахування й кількісної, й якісної його характеристик, то за Гегелем (якість, кількість, міра тощо) мірою R результативності процесу може бути добуток відповідних показників його масштабного (кінцевого) продукту та ефективності. Відповідні показники перемножуються, бо враховуються і перший, і другий (логічне множення): $R = K \cdot E = K \cdot V/Z = G(1 + V/Z)$. Показник R є показником результативності процесів (детальніше – в роботах ([1, 2] та інших).

Продовження досліджень у напрямку теорії і практики результативності потребувало ідентифікації та врахування в ній ризиків у діяльності підприємств з метою дієвого управління ними. У контексті парадигми «пізнання-вимірювання-оцінювання-управління» стосовно погляду на зростання/зменшення результативності діяльності (чи будь-якого процесу, який

досліджується) змінення ризиків може бути врахованим в ній, а модель зміни результативності будь-якого процесу у діяльності підприємства з урахуванням відповідного типу ризику може набути такого вигляду:

$$\Delta I(R(r)) = \sqrt[3]{\Delta I(K) \cdot \Delta I(E) \cdot \Delta I(r)}, (3)$$

де $\Delta I(R(r))$ (відрізняється від показника ΔJ_R з формул (1), (2) наявністю певного виду ризику r при обчисленні індексу результативності) – абсолютне відхилення фактичного значення індексу результативності процесу від базисного (попереднього, еталонного тощо) її значення в моделі її оцінювання на підприємстві з урахуванням ризику r ;

$\Delta I(K)$ (або ΔJ_K з формул (1), (2)) – абсолютне відхилення фактичного значення індексу кількісної складової (тобто, масштабності) результативності процесу від базисного (попереднього, еталонного тощо) її значення;

$\Delta I(E)$ (або ΔJ_E з формул (1), (2)) – абсолютне відхилення фактичного значення індексу якісної складової (тобто, ефективності) результативності процесу від базисного (попереднього, еталонного тощо) її значення;

$\Delta I(r)$ – абсолютне відхилення фактичного значення індексу певної складової ризику/загального ризику процесу на підприємстві від базисного (попереднього, еталонного тощо) її значення.

Формулу (3) отримано як середнє геометричне відповідних величин. Підкреслимо, що за визначенням (див. формули (1), (2) та [2]) маємо:

$$R = K \cdot E. (4)$$

Автоматично отримуємо:

$$I(R) = I(K) \cdot I(E), (5)$$

$$\Delta I(R) = \alpha \Delta I(K) \cdot \Delta I(E), (6)$$

де $\Delta I(R)$ – абсолютне відхилення фактичного значення індексу результативності процесу від базисного (попереднього, еталонного тощо) її значення;

α – поправочний коефіцієнт.

У моделях (3), (5), (6) індекси $I(R)$, $I(R(r))$, $I(K)$, $I(E)$, $I(r)$ є індексами зміни певних показників як відношень відповідних показників до базисних

(еталонних, попереднього періоду тощо).

Завдання управління результативністю діяльності підприємства з урахуванням ризиків полягатиме у досягненні необхідних для підприємства значень загальної результативності на основі значень її складових та значень ризиків й у виявленні такого стану ризиків, який забезпечує можливість реалізації кумулятивної стратегії зростання вказаної результативності. Підвищуючи дієвість управління результативністю з урахуванням ризиків на машинобудівних підприємствах країни, менеджери мають передбачати системне виявлення ризиків, їхню класифікацію, ідентифікацію тощо; вони можуть застосовувати різноманітні, дієві для окремого підприємства важелі, котрими слугуватимуть складові результативності. Алгоритм, яким можуть керуватись менеджери під час здійснення управління результативністю у контексті виявлених ризиків, може містити: відбір підходів до управління; визначення типів ризиків, які передбачається враховувати, з розробкою й затвердженням відповідних управлінських дій (за [1] – SEE-дій); ідентифікацію, діагностику та комплексний аналіз ризиків; розробку і реалізацію заходів стосовно нівелювання ризиків (зокрема, за [1, 2] SEE-ризиків) певного типу на основі обчислення показників складових результативності в процесі SEE-управління; моніторинг, контроль та виявлення нових ризиків з оцінкою дієвості управління результативністю із розрахунком складових результативності діяльності у цілому чи окремого процесу, який досліджується; визначення її рівня із урахуванням певного ризику.

Запропоновані нами підходи стосовно вимірювання й оцінювання результативності діяльності (чи окремого процесу) підприємств на основі моделей її складових з урахуванням ризиків можуть спрямовуватися на вдосконалювання процесу управління діяльністю підприємств.

Впровадження авторських підходів у практику функціонування підприємств з урахуванням специфіки галузі машинобудування сприятиме дієвому управлінню ними.

Висновки. Результати, отримані в процесі дослідження проблем щодо вимірювання та оцінювання результативності діяльності машинобудівних підприємств з урахуванням ризиків у контексті управління, можуть сприяти подальшому розвитку теорії та практики результативності. Подальші наші розвідки спрямовуватимуться на практичну реалізацію наведених у статті підходів з урахуванням специфіки діяльності підприємств машинобудування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буреннікова Н. В., Ярмоленко В. О. SEE-управління на базі складових результативності як засіб підвищення дієвості процесу функціонування складних систем: сутність, методологія. *Бізнес Інформ*. 2016. № 1. С. 145–152.
2. Ярмоленко В. О., Буреннікова (Поліщук) Н. В. Використання F-імпульсів як індикаторів спрямованості наслідків процесів функціонування складних систем в авторському SEE-аналізі дієвості процесів на основі складових результативності. *Scientific World*. 2015. Vol. 18. Iss. 1. P. 4-14.
3. Ярмоленко В. О., Поліщук Н. В. Складові результативності функціонування складних систем як об'єкти моделювання. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Економічні науки. Черкаси: ЧНУ. 2012. № 33 (246). С. 86-93.
4. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
5. Ткаченко В. А., Холод Б. І., Ковальчук К. Ф., Вітлінський В. В. Перспективи економіко-математичного моделювання в цифровій економіці. Сімдесят треті економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, Львів. 2023. С. 39–44.
6. Семенова К. Д., Тарасова К. І. Організація системи управління ризиками на підприємстві. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць* за ред. М. І. Зверякова (голов. ред.) та ін., Одеса: ОНЕУ. 2015. Вип. 3. № 58. С. 221–227.

7. Вербіцька І. І. Ризик-менеджмент як сучасна система управління ризиками підприємницьких структур. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 5. С. 282–291.
8. Вітленський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці і підприємстві. Київ: КНЕУ, 2004. 480 с.
9. Степанова А. А., Рогоза Я. І. Ризик-менеджмент як важлива складова інноваційної діяльності підприємства. *Наукова-практичний збірник «Фінансові послуги»*. 2017. № 5. С. 15–18.
10. Погорелов Ю. С. Оцінювання та моделювання розвитку підприємства: [монографія]. Луганськ: Глобус, 2010. 512 с.
11. Мочерний С. В. Економічна теорія: навч. посіб. Київ: Академія, 2003. 656 с.
12. Пудичева Г. О. Економічна сутність та класифікація ефективності. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. Вип. № 3 (77). С. 19–24.